

Globala strategin för forskning och innovation: Europas strategi för internationellt samarbete

Utbildningsdepartementet

2021-06-18

Dokumentbeteckning

COM (2021) 252

MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT REGIONKOMMITTÉN om den globala strategin för forskning och innovation Europas strategi för internationellt samarbete i en föränderlig värld

Sammanfattning

Den 18 maj 2021 publicerade kommissionen ett meddelande om en global strategi för forskning och innovation. Syftet med strategin är att stärka EU:s roll i multilaterala partnerskap för att leverera nya lösningar på de globala utmaningar som världen står inför. Strategin ska bidra till den gröna och digitala omställningen och till att lösa hälso- och innovationsutmaningarna.

Kommissionen föreslår ett fördjupat globalt samarbete som grundar sig på öppenhet, lika villkor och respekt för grundläggande rättigheter och värden samt stöd till EU:s öppna strategiska oberoende. För att kunna genomföra strategin bör EU:s bilaterala samarbete med partnerländer anpassas och göras förenligt med europeiska intressen och värderingar. Vidare behöver låg- och medelinkomstländer stöd i övergången till motståndskraftiga, inkluderande och kunskapsbaserade samhällen och ekonomier. Meddelandet innehåller ett antal nyckelåtgärder som kan användas för att genomföra strategin. Det är åtgärder inom områdena internationell öppenhet och grundläggande värden inom forskning och innovation, lika villkor och ömsesidighet, gemensamma globala insatser för att tillsammans ta itu med globala utmaningar, samt anpassning av samarbetet med prioriterade länder och regioner.

Åtgärderna handlar bland annat om att utveckla principer för internationellt samarbete inom forskning och innovation, att utveckla riktlinjer för att stödja europeiska universitet och forskningsorganisationer vad gäller hantering av utländsk inblandning samt stärka multilaterala initiativ liknande Mission Innovation inom energiområdet. Andra initiativ gäller gemensamma färdplaner med Kina och länderna inom samarbetet EU-CELAC (se 4.2).

Regeringen välkomnar kommissionens meddelande om en ny europeisk strategi för internationellt forsknings- och innovationssamarbete.

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Kommissionen föreslår i sitt meddelande, som presenterades den 18 maj 2021, en ny strategi för EU:s internationella samarbete inom forskning och innovation. Nuvarande strategi antogs i september 2012 och följdes därefter upp i tvåårsintervall. Även om målen för strategin fortfarande är relevanta har utvärderingarna visat på ett behov av ytterligare aktiviteter för att dra nytta av den senaste utvecklingen. Förslaget till ny strategi är ett svar på den globala trenden och en förändrad global miljö.

1.2 Förslagets innehåll

Kommissionens förslag till strategi syftar till att bekräfta EU:s åtagande att vara en föregångare för öppenhet i internationellt forsknings- och innovationssamarbete, samtidigt som man främjar lika villkor och ömsesidighet som grundas på grundläggande värderingar.

Kommissionen menar att strategin bör genomföras genom att EU anpassar sitt bilaterala samarbete utifrån europeiska intressen och värderingar, mobiliserar vetenskap, teknik och innovation för en hållbar utveckling samt tar initiativ som bygger på Team Europe-strategin (se avsnitt 4.2).

Strategin kommer att fungera som en vägledning för genomförandet av den internationella dimensionen inom EU:s nya ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa. Vidare ska strategin bidra till synergier med andra EU-program, särskilt programmet Europa i världen vilket bidrar till EU:s utrikespolitik.

I meddelandet identifieras nyckelåtgärder inom olika fyra olika områden som ska bidra till genomförandet av strategin. En sammanfattning av dessa följer nedan.

Bekräfta EU:s engagemang för internationell öppenhet och grundläggande värden inom forskning och innovation

Kommissionen lyfter vikten av global öppenhet och vetenskapligt utbyte för att EU ska stärka sin position som ett centrum för forskning och innovation av hög kvalitet. EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa, kommer därför i de flesta delar att förbli öppet för deltagare från hela världen. Genom associering kommer vissa tredjeländer att kunna delta i ramprogrammet på ungefär samma sätt som medlemsstaterna.

Samtidigt anser kommissionen att de värderingar och principer som ligger till grund för internationellt FoI-samarbete behöver diskuteras med internationella partner. Under 2021 bör det därför ske ett utvecklingsarbete där medlemsstaterna deltar, vilket utvecklar principer för internationellt samarbete inom forskning och innovation. Dessa principer bör sedan främjas i en multilateral dialog med partnerländer och internationella forum. Principerna bör inkludera akademisk frihet, forskningsetik och integritet, jämställdhet, delaktighet och mångfald i en vidare bemärkelse, öppna data och öppen vetenskap, standarder samt evidensbaserad politisk utformning.

Ombalansering av EU:s globala strategi för forskning och innovation: mot lika villkor och ömsesidighet

Kommissionen förespråkar ömsesidig öppenhet på en global nivå men ser risker kopplade till geopolitiska spänningar, konkurrens om tekniskt ledarskap och att utländsk inblandning kan äventyra integriteten och autonomi i forsknings- och innovationssystemen i EU. Av dessa skäl ser kommissionen ett behov av att bättre skydda EU:s intressen, värderingar och expertis samtidigt som man vill behålla en bred öppenhet för samarbete.

Enligt kommissionen bör unionen mer aktivt främja lika villkor och ömsesidighet, bland annat genom att upprätthålla respekten för grundläggande värden och principer, skydda användningen av immateriella rättigheter och verka för att innovationsekosystemen inte snedvrids av missriktade regler eller utländska subventioner.

För att säkerställa att det är lika villkor för alla och för att främja gemensamma värderingar bör EU ta fram bilaterala färdplaner tillsammans med prioriterade länder utanför EU. På så vis kan man komma överens om gemensamma åtaganden och ramvillkor för forskning och innovation, som sedan följs upp och utvärderas.

Kommissionen hänvisar även till artikel 22.5 i förordningen för Horisont Europa, vilken ger möjlighet att begränsa deltagande till enbart aktörer i medlemsländerna samt till aktörer i specificerade associerade länder och tredjeländer. Dessa begränsningar kan ske med hänvisning till skydd av EU:s strategiska tillgångar, intressen, autonomi eller säkerhet. I exceptionella fall och med hänvisning till unionens strategiska intressen finns det dessutom möjligheter att begränsa deltagandet av aktörer som är etablerade inom unionen eller associerade länder och som direkt eller indirekt kontrolleras av

tredjeland eller aktörer i dessa länder. Kommissionen lyfter att det är viktigt att begränsningar hanteras med försiktighet och bara används i sällsynta fall så att öppenheten behålls. Samtidigt är det viktigt för EU att skydda sina intressen. Kommissionen planerar att föra diskussioner med medlemsländerna i olika forum när det är aktuellt med begränsningar av deltagandet.

Kommissionen ser ett behov av att öka medvetenheten och öka respekten för grundläggande värden och principer inom forskning och innovation. Det ska göras genom att bland annat ta fram riktlinjer för att hantera utländsk påverkan på forskning och resultat. Kommissionen ska även ta fram förhållningssätt till immateriella rättigheter i ett internationellt sammanhang för att öka kunskapen om dess värde.

Gemensamma globala insatser för att tillsammans ta itu med globala utmaningar

Kommissionen anser att Covid-19-pandemin har visat att många samhällsutmaningar inte kan hanteras inom nationella gränser utan att det behövs internationellt samarbete. Därför bör EU sträva efter fler multilaterala samarbeten när det gäller utmaningar såsom klimatförändringar, biologisk mångfald, föroreningar, infektionssjukdomar och krissituationer. I meddelandet redogör kommissionen för olika internationella initiativ inom områdena grön omställning, digital omställning, global hälsa och innovation.

Inom området grön omställning bör EU fortsätta att leda internationella insatser och ta itu med miljöutmaningar tillsammans med sina internationella partner. Kommissionen ser att internationellt samarbete är en förutsättning för att kunna hantera klimatkrisen och krisen för den biologiska mångfalden. EU kommer därför att ytterligare stärka det internationella samarbetet inom havsforskning och marin innovation samt utöka sitt engagemang i Mission Innovation (se 4.2) för att stärka arbetet med att ta fram ren energi.

Inom området digital omställning hänvisar kommissionen till den Digitala kompassen 2030 (se 4.2) som ska styra EU:s globala arbete med teknisk och lagstiftningsmässig utveckling. Kommissionen anser att samarbete inom forskning och innovation kan vara ett verktyg för att utveckla digitala partnerskap med omvärlden. Detta bör göras genom att stärka en multilateral gemensam forskningsverksamhet, samt bygga upp starka internationella digitala partnerskap som kopplas till den digitala kompassen för 2030.

EU och övriga länder behöver stärka det internationella samarbetet inom området global hälsa. Inte minst covid-19 pandemin har visat på betydelsen av fungerande hälso- och sjukvårdssystem, men även på behovet av beredskap och snabba insatser. Kommissionen ser därför ett behov av en global strategi för hälsosäkerhet. Idag pågår flera internationella samarbeten inom olika hälsoområden som kommissionen vill vidareutveckla, men det finns även ett behov av att inleda nya partnerskap för att förebygga kommande hälsokriser.

Inom området främja innovationer lyfter kommissionen behovet att stötta innovatörer så att de kan bidra till att lösa de globala utmaningarna. Olika insatser föreslås för detta. För att underlätta entreprenörskap och investeringar ser kommissionen ett behov av att nätverk mellan aktörer i olika länder bildas, så kallade internationella innovationspartnerskap. För att utnyttja det globala innovationssystemet kommer nystartade europeiska företag att erbjudas möjlighet att delta i internationella handelsmässor. Utländska innovatörer som vill starta företag i EU kommer att kunna ansöka om stöd från Europeiska innovationsrådet.

Anpassa samarbetet med prioriterade länder och regioner

EU bör stärka samarbetet med industrialiserade länder utanför EU och med framväxande ekonomier för att öka kunskaperna inom olika områden och samla resurser. Länder som Förenta staterna, Kina, Indien och Ryssland lyfts som exempel. EU bör även integrera samarbetet med Eftaländerna, västra Balkan och Turkiet, länder som omfattas av den europeiska grannskapspolitiken samt Förenade kungariket. I strategin kommer särskild uppmärksamhet att ägnas åt att fördjupa EU:s partnerskap med Afrika, Latinamerika och Karibien samt sydostasiatiska nationers förbund, samtidigt som man bygger vidare på det befintliga samarbetet med andra regioner och länder.

För att bättre kunna samarbeta kring vetenskap, teknik och innovationer kommer EU att ta fram och genomföra färdplaner ihop med Kina och CELAC. Kommissionen föreslår också att samarbete ska ske med utvalda länder i framtagandet av aktiviteter i Horisont Europa.

I meddelandets sista avsnitt redogör kommissionen för vägen framåt. För att kunna genomföra den globala strategin ser kommissionen det som viktigt att EU koordinerar i förhållande till medlemsstaternas nationella strategier.

Kommissionen planerar att övervaka och utvärdera de föreslagna åtgärderna som anges i meddelandet för att därigenom kunna följa upp hur de bidrar till målet om ett starkare EU i världen.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Meddelandet innehåller inga förslag som påverkar svenska regler.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Meddelandet innehåller inga förslag som har budgeteffekter på nationell nivå.

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar kommissionens meddelande om en ny europeisk strategi för internationellt forsknings- och innovationssamarbete. Det är av stor betydelse att strategin tar sin utgångspunkt i en öppen inställning till samarbete med tredjeländer för att lösa gränsöverskridande utmaningar, bland annat genom att EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa, förblir öppet för deltagare från hela världen.

Regeringen delar kommissions uppfattning att potentialen för internationellt samarbete kan utnyttjas bättre och att EU bör sträva efter att etablera multilaterala forsknings- och innovationssamarbeten med fokus på globala utmaningar. Inte minst Covid-19-pandemin har tydligt visat vikten av forskningssamarbete över nationsgränser för att hantera gemensamma samhällsutmaningar.

Regeringen välkomnar kommissionens förslag om att i samarbete med medlemsstaterna utveckla principer för internationellt forsknings- och innovationssamarbetet, vilka sedan kan diskuteras multilateralt med partnerländer och i internationella forum.

När det gäller kommissionens förslag om att skydda europeiska intressen och värderingar genom en ombalansering av EU:s globala strategi för forskning och innovation finns det anledning till viss försiktighet. Öppenheten för samarbete får inte begränsas i onödan eftersom det bl.a. kan ha negativa effekter på EU:s vetenskapliga utveckling och konkurrenskraft. Samtidigt är det nödvändigt att motverka de restriktiva och diskriminerande åtgärder som vissa tredjeländer riktar mot europeiska aktörer. I samband med beslutet om förordningen för Horisont Europa avlade Sverige en röstförklaring till följd av formuleringarna i artikel 22.5 angående begränsningar av deltagandet för tredjeländer. I röstförklaringen anges att begränsningar av deltagande för europeiska företag, vilka har sin ägarbild utanför unionen, endast ska kunna ske i yttersta undantagsfall och inom synnerligen säkerhetskänsliga områden. I dessa fall måste väldefinierade omständigheter och kriterier gälla. Det är även viktigt att nationell kompetens respekteras i sammanhanget. Uteslutning av europeiska företag med ägarbild i för unionen strategiska partnerländer gynnar varken europeisk forskning, utveckling eller unionens säkerhet och konkurrenskraft.

Regeringen delar kommissionens uppfattning om vikten av att vid sidan av multilaterala globala partnerskap även stärka det bilaterala samarbetet med prioriterade länder och regioner. Detta kan ske genom särskilda samsamarbetsåtgärder i ansökningsomgångar inom Horisont Europa.

Vid sidan av internationellt forsknings- och innovationsarbete hade regeringen sett fördelar med att även internationellt utbildningssamarbete hade behandlats tillsammans med forskning och innovation.

2020/21:FPM113

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Förslaget har inte remitterats.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Enligt artikel 180 i fördraget om EU:s funktionssätt ska unionen främja samarbete på unionsnivå med tredjeland och internationella organisationer inom forskning, teknisk utveckling och demonstration. Inkommande ordförandeskap (Slovenien) avser att förhandla fram rådslutsatser om internationellt forskningssamarbete.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Meddelandet innehåller inga förslag som aktualiserar subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen. Meddelandet informerar om kommissionens intentioner.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Inkommande slovenska ordförandeskapet (hösten 2021) avser att ta fram rådslutsatser baserade på meddelandet.

4.2 Fackuttryck/termer

Digitala kompassen 2030: kommissionens vision för EU:s väg mot en digital omställning fram till 2030. Visionen kretsar kring fyra huvudområden; Kompetens, Säker och hållbar digital infrastruktur, Digital omställning av näringslivet samt Digital omställning av offentlig service.

CELAC: en förkortning för Comunidad de Estados Latinoamericanos y Caribeños. CELAC är en regional allians som omfattar alla 32 länder i Amerika utom USA och Kanada i syfte att öka handeln och annat samarbete i regionen.

Mission Innovation: ett globalt initiativ mellan 22 länder och kommissionen som syftar på att göra ren energi prisvärd, attraktiv och tillgänglig för alla genom insatser och investeringar i forskning, utveckling och demonstration.

Team Europe-strategin: EU:s strategi för att på ett samordnat och kompletterande sätt stödja de utvecklingsländer som drabbats hårdast av coronapandemin och dess konsekvenser.